

3. Filina I. O. Osvitni oriientyry filosofii ta nauky [Educational guidance philosophy and science] // Aktualni problemy dukhovnosti. Zbirka naukovykh prats. – Vypusk 12. – Kryvyi Rih: KDPU, 2011.– S. 173-183.

Филина И. А., кафедра філософії і соціально-політичних дисциплін Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка (Полтава, Україна), E-mail: visnukDNU@i.ua

Универсализация или специализация: перманентная проблема высшего образования

Аннотация. Рассмотрены некоторые моменты истории образования с учетом современных потребностей и идеалов. Определяются образовательные задания в аспекте современных мировых проблем. Поднимается вопрос соотношения философии и науки в концепции университетского образования.

Ключевые слова: всесторонне развитая личность, профессиональная специализация, узкая специализация, университетское образование, компетентность, наука, философия, качество субъекта, морально-этические параметры прогресса.

Filina I., Department of Philosophy, Social and Political Studies, Poltava Yuri Kondratuk National Technical University (Poltava, Ukraine), E-mail: visnukDNU@i.ua

Universalization or specialization: the permanent problem of higher education

Abstract. The objective of this paper is to consider a few cases in the history of education with respect to social needs and ideals. The author sets a number of educational tasks facing contemporary world issues, and raises a question of correlation between philosophy and science within the conception of university education.

The paradox of our time is that having profound knowledge and powerful technique, this age behave as naynikhemnisha era. As noted by Spanish philosopher Ortega y Gasset, our era is deeply confident in its creative abilities, but does not know what it does. Amid the progress of knowledge, techniques and technologies, the progress of man himself is almost imperceptible. According to one of the greatest thinkers of the twentieth century, Karl Jaspers, the progress of society goes in that direction, when «all the great is dying, and everything continues to be insignificant». This creates pessimism in terms of which at least the possibility of understanding the essence of the human world. And he himself tells Jaspers way to overcome pessimism: «Those who can not comprehend three millennia, exists in the dark as ignorant, he is left to live the present». Indeed, the «man present» is not trained to see the future, can not often grasp the meaning of his own, is not able to feel responsible for their creation. Therefore, modern education model designed primarily to overcome precisely this paradox.

Modern educational concepts and technologies should be focused on improving the moral foundations of public relations, covering all areas and levels of the world of being human. The world - a single, coherent «universe». Therefore, the «universalization» of his understanding and preservation for future generations should provide modern university education using powerful universal potential philosophical experience.

Key words: a well-developed personality, competence, humanities, moral and ethical dimensions of progress, mature personality, narrow specialisation, philosophy, professional training, science, the quality of a subject, university education.

УДК 314.156.(477)

Чуйкова О. В.

E-mail: visnukDNU@i.ua

ГОЛОВНИЙ КОНФЛІКТ ПОЗИЦІЙ ХРИСТА ТА ВЕЛИКОГО ІНКВІЗИТОРА: СВОБОДА ТА ГІДНІСТЬ ЛЮДИНИ ЧИ БУХГАЛТЕРІЯ СУСПІЛЬНИХ ВІДНОШЕНЬ?

Анотація. У статті розглядається проблема вектору розвитку людського суспільства відповідно до християнського розуміння людини як гідній і вільній особі. Чи позиції Великого Інквізитора як символу таємної влади, яка представляє людину слабкою, безглуздою, якою

можна управляти за допомогою пригнічення волі і маніпуляцій потребами людини. Сьогодні це називається біовлада: маніпуляції голодом, емоціями, дітьми, ліками, конформізм. Тобто в людині можна виховати стадний інстинкт. Тоді стадо прийматиме ідеї жертви частини, відсотка людей, вираховуватиме відповідно до критеріїв, які вкаже тасмна влада, відсоток непотрібних людей, дітей, яких можна офіційно знищувати. Трагедії воєн ХХ століття показали, що відсоток людей для громадської жертви може бути знищений в концентраційних таборах, в убогих трущобах і країнах, в експериментальних медичних лабораторіях. Безневинна жертва дітей є архетипічною прикметою аморального, сатанинського суспільства, що актуально і в сучасному суспільстві. Достоевський пророк для сучасних проблем ХХІ століття. Конфлікт Христа і Інквізителя залишається невирішеною, актуальною проблемою для майбутнього людства.

Ключові слова: *конфлікт, свобода, маніпулювання, суспільство.*

Тема «необхідного відсотку жертв» у суспільстві заради загального щасливого устрою обговорювалася відверто у середині ХІХ століття. До «необхідного відсотку» жертв віднесено було не тільки дорослих, але й маленьких дітей. Ф. М. Достоевський осмислив символ-образ дитини як безневинну жертву, яку потребує біблейський бог-пожиратель дітей Ваал, і саме офіційний доказ соціальної необхідності певного відсотку безневинних жертв дітей письменник зрозумів як доказ сатанинського підґрунтя сучасного суспільного устрою, на який спроможний бухгалтер людських душ, що холоднокровно підраховує, кого і якими методами підкорювати своїй владі.

Мета: дослідити витоки та приховані механізми суспільної влади, яка потребує теоретичного обґрунтування практик підрахунку необхідного відсотку суспільних жертв.

Актуальність: проблема холоднокровного бухгалтерського підходу у суспільстві, яка створила цинічну теорію про «суспільну необхідність» відсотку людей призначеного для загибелі заради щастя іншої частини суспільства, хвилювала Ф.М. Достоевського з раннього періоду творчості, головною стала у «Злочині та покаранні» та продовжилася у «Братах Карамазових», де отримала відверті назви католицької влади та влади масонства як конкуруючих між собою, що тасмно керують світом і продукують суспільні теорії.

В центрі зацікавленості, творчих роздумів Ф.М. Достоевського завжди було «занепокоєність сучасністю». Сьогодні, як не дивно, нашу увагу зосереджено на тих самих проблемах, які на сторінках своїх витворів обговорював півтори століття тому цей філософсько-соціальний та психоаналітичний письменник. Проблема вибору людини – свободи чи конформного життя без критичного оцінювання – аналізується крізь призму двох філософських проєктів державного устрою з боку Христа та Великого Інквізителя. Ф.М. Достоевський зазначає, що ці дві позиції – це нібито два його особистих обличчя, які постійно уводять його самого у сумління, сперечаються один з одним. Внутрішній діалог відбувався до того часу, як Ф.М. Достоевський особисто не побачив на Всесвітній виставці у Лондоні, на чому влаштовано цивілізаційний світ, його безтурботне конформне красиве життя. Він досконало обстежив всі квартали столиць Європи і побачив величезну кількість людських жертв у бідних кварталах, включаючи жертви маленьких дітей. Саме тоді він зробив свій вибір у бік свободи Христа і став писати, що не прийме навіть прекрасний палац, який збудовано на сльозі маленької дитини. Саме тоді він написав свій протест проти теорії «необхідного відсотку» людських жертв у суспільстві, щоб всі інші відсотки людей жили щасливо і безтурботно. Цей протест він висловив в тому числі як головну ідею роману «Злочин та покарання».

Бухгалтерія людських жертв, що включає «необхідні відсоток» жертв маленьких дітей не аби як зачепив письменника і призвів до більш глибокого осмислення проблеми суспільної холоднокровної бухгалтерії людських жертв. Глибина такої проблеми приховано у темі свободи людини. Свобода виявляється в тому числі, чи здатна людини робити свободний життєвий вибір у бік найважливіших цінностей – зокрема, життя людини як такого. Навіть якщо натовп вважає інакше. Натовп,

масовий вплив, страх з приводу «людських думок», пліток може статися сильнішим за інстинкт життя. І такий стан свідомості у людей навмисно розповсюджується прихованими методами біовлади (медицина, голод, війна), маніпулювання масами людей (ЗМІ, Інтернет) і таке інше. Така психологія слабкої, підконтрольної людини в обмін на хліб розповсюджено прихованою владою з боку таємних організацій, сектантських представників у складі суспільної, державної влади. Після трагічного досвіду катувань «непотрібного відсотку» людей у часи світових воєн ХХ століття у концтаборах, у медичних лабораторіях, на рівні державного злочинного проекту Т4 у нацистській Германії виникла низка документів з прав людини, а також принципи автономії особистості, поваги вразливості людини, поваги гідності людини.

Василь Розанов в своїй праці «Легенда о Великом Инквизиторе Ф.М. Достоевского» як приклад несвободи розповів життєву історію про мати, яка злякалася людського осуду за народження позашлюбної дитини та прирекла однорічну дитину на голодну загибель у лісі. Це приклад людини, яка настільки несвободна, залякана осудом натовпу, що навіть втратила материнський інстинкт. Несвободна людина зробила вибір вбити живу, реальну власну дитину заради нарративної «думки суспільства», «людських думок», того, що має примхливий, нестабільний стан тимчасового договору.

В кінці кінців конфлікт Христа та Великого Інквізитора є протистоянням свободи людини або влади золотого тільця. Золотий тілець, як відомо з язичницьких часів, вимагає людських жертв. «Необхідний відсоток» людських жертв, якого вимагає сучасна бухгалтерія суспільних відношень заради загального ситого життя, може віддати лише безвільна, слабка, хвороблива людина. Сильна людина буде боротися і перемагати всі бухгалтерські хитрощі, що виправдовують різні форми злочинної влади. Саме тому необхідні методи маніпулювання людьми, контролю людей, доведення їх до такого безвільного, хворобливого стану, щоб вони навіть жертвували дітьми, і не обов'язково йдеться про своїх дітей. Ф.М. Достоевський описав, як на свої очі бачив дитячі жертви у хрущобах Лондону. Тут уперше появився образ-символ дитини у злиднях, яку бухгалтерія викреслила з щасливого проценту та зарухувала до нещасливого проценту короточасного суспільного життя: «Помню, раз увидал я одну девочку, лет шести, не более, всю в лохмотьях, грязную, босую, испитую и избитую ...она шла с видом такого горя, такого безвыходного отчаяния в лице, что видеть это маленькое создание, тоже несущее на себе столько проклятия и отчаяния, было даже как-то неестественно и ужасно больно. Она все качала своею всклокоченной головой из стороны в сторону, точно рассуждая о чем-то, раздвигала врозь свои маленькие руки, жестикулируя ими, и потом вдруг всплескивала их вместе и прижимала к своей голенькой груди» (Розанов).

Вже в ХІХ столітті обговорювалася тема прихованої влади таємних організацій у складі державних влад різних країн. Така влада забирає у людини її особисту свободу, а тим, хто має власну вільну позицію в суспільстві уготовано лише смерть, навіть якщо це Христос. Це стало не тільки предметом конфлікту Христа та Великого Інквізитора – тема свободи людини, людини, що прагне бути особистістю незалежно від соціального та фінансового стану. У конфлікті позицій Івана та Олексія Карамазових така таємна влада, що маніпулює офіційним державним устроєм та масами людей, напряму названа Іваном «владою масонів». Він же каже, що в такому разі є конкуренція між владою папи римського та владою масонів. А предметом для конфлікту двох організацій є ті самі слабкі, безвільні маси людей, яких чи то любить, чи то презирає Великий Інквізитор.

Не випадково саме легенду про Великого Інквізитора перекладено для Європи та США. Саме ті країни, чию державну владу, як приховану владу таємних сектантських організацій, які маніпулюють масами людей, давно звинувачують та виводять на чисту воду всі філософи Західної Європи.

Своїй владі золотого тільця вони можуть принести у жертву навіть Христа. Чи не

так само почалася історія християнства? З казні Христа своїми співплемінниками – фарисеями, садукееями, які хотіли приховати свою таємну державну владу над людьми. Для цього в якості «рук» казні Христа було обрано римську владу. Задум – фарисеїв, садукееїв, які в якості рук вирішили використати римську владу, а самим залишитися «чистими». Саме тому Пілат «умив руки» - тобто він довів, що не він, а інші є організаторами казні Христа. Маніпуляційні технології не допомогли організаторам казні Христа приховати свою ініціативу щодо його казні. Тому Великий Інквізитор хотів ще раз казнити Христа. Поклоніння золотому тільки відбувалося у владі католицького папи, масонів, сект протестантизму – всього, де людина визнається слабкою, підконтрольною. Сьогодні актуальна проблема «необхідного відсотку» жертв задля нарощування та задоволення штучних потреб цивілізаційного світу. Чудо, таємниця та авторитет – ось на чому тримається земна влада римського католицизму та сектантських спілок, про що говорить Великий Інквізитор – це три спокуси з боку демона у пустелі, від яких відмовився Христос.

Три спокуси демона було взято як підґрунтя для своєї земної влади іншими псевдо релігійними організаціями, які насправді виявилися владою і вірою у золотого тількиця. Влада золотого тількиця потребує жертв та нівеляції особистостей. Як протистояти такій владі – це питання для зрілого Ф.М. Достоевського, який зробив свій вибір бути з Христом, а не масонством чи католицькою владою. Свободу та особистість він побачив у православ'ї.

Історично засновником інквізиції був Торквемада, але в сучасному житті Ф.М. Достоевський бачить таку саму позицію підкорення натовпу людей через впровадження біовлади у країнах католицькій владі (або сектах протестантизму) та масонстві – це дві найвеликі у світі організації, що конкурують між собою за всесвітню владу. Тоді біовлада реалізувалась у маніпулюванні хлібом, зараз не тільки в цьому, але й у маніпуляціях з контролем над тілом, над демографією, над соціальними ідеалами та політикою через медичні технології.

Великобританію письменник описує цілісно і правдиво, без цензури, без купюр. Він однаково запропонував велич Всесвітньої виставці у багатих кварталах, але водночас він виявив критерій хибності цієї величі бізнес-проектів. Ф.М. Достоевського вразила у благополучній Великобританії нещасна доля дитинства, причому, у масовому вигляді торгівлі власними і не тільки дітьми. Він описав приречену до злиднів і ранньої смерті шестирічну дівчинку. Саме тоді він задався питанням про відсоток людей, які повинні загинути задля щастя інших. Але чому саме діти? Ф.М. Достоевський мучився цим питанням, поки не знайшов відповідь у Біблії, яка описує Ваала, що пожирає маленьких дітей. Саме це стало остаточною відповіддю - на підґрунті якої ідеології базується суспільний устрій цивілізації. «Он взяв в пример необъяснимости вообще страданий абсолютную правду, чистоту: дитя» [4]. Це закони сатаністської влади, яку втілює розповсюджена у своїх розмаїтих обличчях католицька влада, яка обманує людей, та масонство. «Льодовий егоїзм» - байдужість, саме це відрізняє масонів як типова риса ставлення до оточуючих. Технологія розподілу людей на важливі та неважливі відсотки, підрахування «необхідного відсотку» жертв обслуговує аморальну владу.

Ще однією технологією було підміна понять, маніпулювання ними заради ще більшого підкорення особистості. «Они порочны и бунтовщики, но под конец они-то станут и послушными. Они будут дивиться на нас и будут считать нас за богов за то, что мы, став во главе их, согласились выносить свободу и над ними господствовать, - так ужасно им станет под конец быть свободными! Но мы скажем, что послушны Тебе и господствуем во Имя Твое. Но мы их обманем поять, ибо Тебы мы уж не пустим к себе» [2]. Це вислів Великого Інквізитора про маніпулювання людьми, про слабкість людей, а також про те, що християнської етики не має у його владі.

Про свободу та історію ціною людських жертв як необхідного відсотку зад-

ля суспільного більшого блага писав ще Гегель: «Всесвітня історія є прогрес в усвідомленні свободи... Ця кінцева ціль є те, до чого спрямована робота, що відбувається у всесвітній історії; заради неї приносилися протягом довгого часу всілякі жертви на великому алтарі землі... Йдеться про явище, частина якого дрібна, а частина позитивна. Індивідуальне у своїй більшості занадто дрібно порівняно з загальним: індивіди приносяться в жертву й призначені на загибель. Ідея сплачує дань наявного буття...» [1]. Ф.М. Достоевський постійно задається питанням: чи правомірно говорити про свободу та прогрес, ціна якого потребує невинних дитячих жертв – і якщо «так», то ця прогресивна цивілізація її суспільство є сатанинською, ворожою для людства.

Ф.М. Достоевський чітко вказує на ознаки сатанинської влади: це доля дітей у злиднях, культ грошей, холодний цинізм та вседозволеність з боку влади, яка створює навіть бухгалтерські ідеї «необхідного відсотку людей для загибелі заради щастя суспільства в цілому». Саме у легенді про Великого Інквізитора Ф.М. Достоевський вказує, що влада настільки віддалилася від ідеалів християнського гуманізму, свободи, гідності особистості, що якби прийшов зараз Христос у суспільство, то влада його би знищила. Тому що влада давно не з Христом, а з його протилежністю - сатаною. Про це буквально зізнається Великий Інквізитор своєму полоненому Христу. Найстрашніше, що натовп людей, який поклоняється Христу, так само, під зомбуючим впливом влади, що завоювала довіру людей, зраділа би покаранню Сина Божия. Про це також говорить Великий Інквізитор. Сенса легенди про те, що сам суспільний устрій влаштовано як такий, що потребує жертв, певного проценту, постійного проценту жертв суспільства, який описує Ф.М. Достоевський після своєї мандрівки Європою у «Зимних заметках о летних впечатлениях».

У 1863 р. Ф.М. Достоевський після Парижу відвідав Лондон з його всесвітньою виставкою. «Отравленная Темза, воздух, пропитанный каменным углем, великолепные скверы и парки, и страшные углы города, как Вайтчапель, с его полуголым, диким и голодным населением. Вы чувствуете страшную силу, которая соединила тут всех этих бесчисленных людей, пришедших со всего мира, в единое стадо; вы сознаете исполинскую мысль; вы чувствуете, что тут что-то уже достигнуто, что тут победа, торжество... Вы чувствуете, что много надо векового духовного отпора и отрицания, чтоб не поддаться, не подчиниться впечатлению, не поклониться факту и не обоготворить Ваала, т.е. не принять существующего за свой идеал» [3]. В цьому описі письменник відчуває таємну організуючу силу, всі зусилля якої спрямовані на ефект від своєї величч, від впливу на людей таким чином, що вони непримітно для себе стають натовпом-юрбою, що байдуха до усього окрім бажання бути в центрі примарної величч бізнес-подій Всесвітньої виставки.

«Ночь с субботы на воскресенье он назвал «шабаш белых негров» в рабочих кварталах города: «Полмиллиона работников и работниц, с их детьми, ...празднуют всю ночь до пяти утра, наедаюсь и напиваясь за всю неделю. ...Все пьяно, но без веселья, а мрачно, тяжело – и все как-то молчаливо. ...Он замечает, что в этой всеобщей потере сознания есть что-то «систематическое, покорное, поощряемое» [3]. ...Достоевский понимает факт во всей его целостности и полноте: он видит не ноги, которым холодно, не руки, которые устали; они видят человека, который раздавлен, и спрашивает: разве он не так алчет и достоин духовной радости, как и все мы, которые не можем без нее жить?» [4].

Цей опис дивно збігається з ідеями сучасного гуманіста А. Швейцера – наприклад, опис нашої повсякденної багаточасової праці, після якої людині просто хочеться «забутися», відпочити, як «виключитися».

Легенду про зустріч Христа з Великим Інквізитором розповідає герой роману «Брати Карамазови» Іван Карамазов, якого так само, як Родіона Раскольнікова можна порівняти з «маленьким наполеончиком», тому що їх відрізняла риса «льодяного егоїзму». Брат Івана Карамазова Альоша після закінчення розповіді про легенду

називає його з масоном. Іван Карамазов є типовий представник масонства, який говорить про «повернення квитка Христу» на спасіння душі [2]. Вибір йдеться у бік рис жадібного ставлення до життя, льодяного егоїзму, пихатості.

Ось бухгалтерія суспільних відношень, яку запропонував Великий Інквізитор як ідеальний устрій у суспільстві: «Будет тысячи миллионов счастливых младенцев и сто тысяч страдальцев, взявших на себя проклятие познания добра и зла. Тихо умрут они и тихо угаснут во имя Твое и за гробом обрящут лишь смерть. Но мы сохраним секрет и для их же счастья будем манить их наградой небесною и вечною. Ибо если б и было что на том свете, то уж, конечно же, не для таких, как они» [2]. Тобто Інквізитор стверджує, що для щастя мільйонів потрібні люди приречені, тобто процент жертв! Віднесені до приречених навіть після смерті, тому що що-небудь добре навіть у потойбіччі «не для таких, як вони». Останнє зауваження акцентує глибину презирства до людини, акцентує байдужість та зневагу до звичайних людей, акцентує цинізм у бухгалтерських розрахунках щодо приречених до «падіння» та складання штучних умов «падіння».

А ось як у реальності виглядає ця бухгалтерія з того, що Ф.М. Достоевський побачив своїми очима у Лондоні на Всесвітній виставці: він описує лондонські робочі квартали з їх «безрадостным весельем», штучно утвореною радістю, з картинами знедолених дітей у злиднях: «Точно бал устраивается для этих белых негров... этот пот, этот разврат, это желание забыться хотя бы на несколько часов в неделю...» [3].

Все це він описує у главі «Ваал», який з давніх давен відомий як бог, що пожирає маленьких дітей і постійно вимагає цієї дитячої жертви від людства. До приречених, тобто парієв Європи Ф.М. Достоевський також відносить відсоток борців за ідеали майбутньої революції, які стануть необхідним відсотком жертв революції, а точніше, бухгалтерських розрахунків відсотку жертв революції, на чиїх загиблих життях можна маніпулювати натовпом людей, їх довірою.

Про слабкість звичайної людини перед думками навколишніх на рівні відмови від власної дитини – ось ідеал Інквізитора – розповість Василь Розанов про мати, яка кинула у лісі самого, прирекла на загибель від голоду свою однорічну позашлюбну дитину. Така жертва власної дитини через страх перед думкою суспільства дуже втішила би Інквізитора. Така мати, що безумовно підпорядкована суспільній думці, яка здатна навіть вбити власну дитину через страх колективних пліток, є органічною частиною суспільства Ваала. Свобода християнська полягає у тому, щоб відстояти життя власної дитини незважаючи на думку суспільства згідно заповіту «не вбивай». Страх Божий, тобто страх зробити гріх перед обличчям Бога, перед вічністю, повинен бути сильніший за страх перед думками смертних і таких само грішних людей. Христос у протилежність «необхідному відсотку» дитячих жертв з робочих лондонських кварталів у легенді воскрешає померлу дівчинку. «По всей обстановке видно, что до года мальчик скрывался где-нибудь на стороне, а затем по каким-нибудь обстоятельствам матери пришлось взять его, и вот она понесла его было домой, но не донесла, ноги задрожали, ум помутился: ведь за это родной отец привычно выгоняет дочерей вон из дому, что же скажут чужие, не отцы, соседи, священник? И руки разжались, и младенец выпал на дорогу... Явный случай этот есть вариант частого случая у нас погубления тайно рождаемых детей... так же мы увидим, что нравственный Рим, нами доверчиво принятый, в котором мы живем,.. построен именно на крови детской, о которой в «Легенде» заговорил Достоевский; на страданиях без вины: и не стариков страдания, не взрослых, не людей какого-либо чина и состояния, но именно и специально только детей. Мы живем в эре похуленного рождения; потрясенного абсолюта полов, т.е. жизни, т.е. опять же рождения... и факт такого умерщвления своего ребенка есть продукт этого похуления, и вне нашей эры его не существует. ...И это спор не литературный, но бытийственный. Исходная точка возможного нового бытия» [4].

Цікаво, що дійсно Ф. М. Достоевський вводить відповідальність за загибель ди-

тини у коло соціального буття та філософських законів буття як світового устрою. Він знімає провину з нещасної матері та вказує на більш глибинний прошарок буття, на підвалини сучасного світового устрою цінностей і мати становиться такою самою жертвою, як і її загибла дитина: «Позади этой святости, непорочности, непогрешимости стоит нечестный, безжалостный, бесчеловечный поступок... представьте, что это вы сами, священники, архиереи, живые и усопшие учителя Церкви, постники, столпники, чудотворцы, праведники возводите здание судьбы человеческой с целью в финале осчастливит людей, дать им наконец сердечный покой и мир. И вот, представьте себе тоже, что для этого необходимо и неминуемо надо замучить всего только одно человеческое существо... простого годованого ребенка костромской девушки-мещанки, котрого она любит... И вот только его и эту девушку надо опозорить, выставить бесчестными и замучить и на слезах этой опозоренной девушки возвести это здание. Согласитесь ли вы, столпники, постники, учителя Церкви, святые и праведники, багь архитекторами такого здания на этом условии? И можно ли допустить, чтобы люди, чтобы христиане, для которых вы построили это здание, эту Церковь, согласились принять ее как покой и правду?» [4]. Вказане питання й досі відкрите. Сучасні архітектори світової будівлі не мають спокою, не мають здійснення своїх цілей, тому що у своїх розрахунках не враховують справжню буттєву цінність цієї материнсько-дитячої жертви і відповідальність за неї. Обмеженість ментальна і духовна затьмарюють розуміння буттєвої архетиповості символу-образу дитячої жертви. Насправді даний символ-образ дитячої жертви у фундаменті світової та суспільної будівлі розгорнуто ще у драмі «Борис Годунов», де суспільство байдужо приймає смерть дитини, а потім в свою чергу також опиняється зруйнованим. Отже, зневажливе ставлення до вразливості дитини, її матері – це хибне уявлення про буттєві закони устрою. Наслідки відбуваються також буттєві й наявні. Тому сьогодні діалог та конфлікт позицій, що заявлені у образах Христа та Великого Інквізитора зберігає свою актуальність та є двома векторами розвитку суспільства та людства.

Отже, вимір усього у відсотках: прибутків, життя, жертв – прикмета бухгалтерського підходу, бухгалтерського обліку до людини в капитализмі, тому що тільки так можливо бездушно використовувати людину: «... в природе, в нормальном процессе всякого развития благоденствие самого развивающегося существа есть цель... есть только один, в котором этот процесс нарушен – это процесс истории. Человек есть развивающееся в нем и, следовательно, он есть цель: но это лишь в идее, в иллюзии: в действительности он есть средство, а цель – это учреждения, сложность общественных отношений, цвет наук и искусств, мощь промышленности и торговли. Все это неудержимо растет, и никогда бедному человеку не придет на мысль хоть когда-нибудь не дать переступить через себя всему этому, не лечь перед торжествующею колесницей Ваала и не забрызгать его колес своей кровью» [4]. Ось у чому різниця позицій Христа та Великого Інквізитора: особистість не ляже під колесо історії, під колесо бізнесу, не принесе в жертву дітей. Це зразок вільної християнської особистості. «Достоевский прежде всех других заговорил о жизни, которая может биться под самыми душевными формами, о человеческом достоинстве, которое сохраняется при самых невозможных условиях» [4].

Таким чином, для Ф.М. Достоевського влада, що базується бухгалтерському підрахунку необхідного проценту суспільних жертв, яка в себе як органічну складову включає дитячі жертви, така влада, таке суспільство за своєю суттю є сатанинською, незалежно від назви – чи то капіталістична, чи католицька, чи соціалістична. Соціальна філософія Ф.М. Достоевського співпадає з соціологією П. Сорокіна, який також призиває не звертати увагу на «обгортку» влади, а робити висновки на підставі вчинків.

Таким чином, влада, що оцінює людей не в якості особистості, а підраховує як «одиницю», що складається або не складається у необхідний процент – це влада

не стільки страшних, скільки ментально обмежених людей, які не здатні сприйняти такі принципи, як повага до автономії особистості, повага гідності особистості, повага вразливості особистості – це принципи, які характеризують не лише міждисциплінарне знання (біоетика), але й підвищують людську гідність й дарують людині справжню християнську свободу.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ:

1. Гегель Г. В. Ф. Философия истории / Г. В. Ф. Гегель // М.-Л., 1935. – Т.8 - С. 16; С. 32. // Цит. по Сухина В. Ф., Кислюк К. В. Практикум по философии – Харьков: Фолио, 2001 – 432 с.
2. Достоевский Ф. М. Братья Карамазовы [Электронный ресурс] / Ф. М. Достоевский // Достоевский Ф. М. Собрание сочинений в 15-ти томах. – Л.: Наука, 1991. – Т. 9-10. - Режим доступа: <http://www.ilibrary.ru/text/1199/p.37/index.html>.
3. Достоевский Ф.М. Зимние заметки о летних впечатлениях [Электронный ресурс] / Ф. М. Достоевский // Достоевский Ф. М. Собрание сочинений в 15-ти томах. – Л.: Наука, 1991. – Т. 4. - Режим доступа: <http://www.ilibrary.ru/text/66/p.5/index.html>.
4. Розанов В. В. Легенда о Великом Инквизиторе Ф. М. Достоевского [Электронный ресурс] / В. В. Розанов – Режим доступа: <http://www.vehi.net/rozanov/legenda.html>.

REFERENCES:

1. Gegel' G. V. F. Filosofiya istorii [Philosophy of History] // M.-L., 1935. – Т.8 - S. 16; S. 32. // Tsit. po Sukhina V. F., Kisyuk K. V. Praktikum po filosofii – Khar'kov: Folio, 2001 – 432 s.
2. Dostoevskiy F. M. Brat'ya Karamazovy [The Brothers Karamazov] [Electronic resource] // Dostoevskiy F. M. Sobranie sochineniy v 15-ti tomakh. – L.: Nauka, 1991. – Т. 9-10. – Access mode: <http://www.ilibrary.ru/text/1199/p.37/index.html>.
3. Dostoevskiy F.M. Zimnie zametki o letnikh vpechatleniyakh [Winter Notes on Summer Impressions] [Electronic resource] // Dostoevskiy F. M. Sobranie sochineniy v 15-ti tomakh. – L.: Nauka, 1991. – Т. 4. – Access mode: <http://www.ilibrary.ru/text/66/p.5/index.html>.
4. Rozanov V. V. Legenda o Velikom Inkvizitore F. M. Dostoevskogo [Legend of the Grand Inquisitor Fyodor Dostoyevsky] [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.vehi.net/rozanov/legenda.html>.

Чуйкова О. В. E-mail: visnukDNU@i.ua

Главный конфликт позиций Христа и Великого Инквизитора: свобода и достоинство человека или бухгалтерия общественных отношений

Аннотация. В статье рассматривается проблема вектора развития человеческого общества в соответствии с христианским пониманием человека как достойной и свободной личности. Или позиции Великого Инквизитора как символа тайной власти, которая представляет человека слабым, глупым, которым можно управлять при помощи подавления воли и манипуляций потребностями человека. Сегодня это называется биовласть: манипуляции голодом, эмоциями, детьми, лекарствами, конформизм. То есть в человеке можно воспитать стадный инстинкт. Тогда стадо будет принимать идеи жертвы части, процента людей, будет высчитывать в соответствии с критериями, которые укажет тайная власть, процент ненужных людей, детей, которым можно официально уничтожить. Трагедии войн XX века показали, что процент людей для общественной жертвы может быть уничтожен в концентрационных лагерях, в нищих трущобах и странах, в экспериментальных медицинских лабораториях. Невинная жертва детей является архетипической приметой аморального, сатанинского общества, что актуально и в современном обществе. Достоевский пророк для современных проблем XXI века. Конфликт Христа и Инквизитора остается нерешенной, актуальной проблемой для будущего человечества.

Ключевые слова: конфликт, свобода, манипулирование, общество

Chuikova E. E-mail: visnukDNU@i.ua

Main conflict of positions of Christ and Great Inquisitor : freedom and dignity of man or book-keeping of public relations?

Abstract. In the article the problem of vector of development of human society is examined in accordance with the christian understanding of man as to deserving and free personality. Or position of Great Inquisitor as symbol of secret power, that presents a man to weak, foolish, that can manage through suppression of will and manipulations the necessities of man. Today it is named biopower: manipulations, conformism, hunger, emotions, children, medications. In a man

it is possible to bring up gregarious instinct. Then a herd will accept the ideas of victim of part, percent of people, will calculate in accordance with criteria, that will be specified by secret power, percent of unnecessary people, children that can officially destroy. The tragedies of wars of XX of century showed that the percent of people for a public victim can be destroyed in relocation centers, in poors slums and countries, in experimental medical laboratories. An innocent victim of children is the arhetipic sign of amoral, satanic society, that topically and in modern society. Dostoevsky prophet for the modern problems of XXI century. The conflict of Christ and Inquisitor remains an unsolved, actual problem for future humanity.

Key words: *conflict, freedom, manipulation, society.*

УДК 008.001

Шабанова Ю. А.

Государственный ВУЗ «Национальный горный университет»
(Днепропетровск, Украина), E-mail: visnukDNU@i.ua

НОМО CULTURAE: К ПРОБЛЕМЕ САМОВЫЖИВАНИЯ

Аннотация. *В статье представлено осмысление феномена культуры в контексте проблемы гуманитарных наук. Отслеживая потери европейской культуры за последние три столетия, автор определяет Модерн точкой отсчёта утилитаризма и модернизации общества, в результате которых массовость и универсализация потребительской культуры выхолащивают индивидуальное из культуры современности. Определяя эстетику как основу культурологии, обосновывается доминирующая роль эстетических принципов в сохранении вечных ценностей homo culturae.*

Ключевые слова: *культура, модерн, утилитаризм, эстетика, homo culturae.*

Размышления о культуре лишь последнее столетие стали всё больше занимать умы гуманитариев и особенно философов. С одной стороны парадоксальным, а с другой закономерным является то, что интерес к сущности культуры, которая всегда являлась наиболее целостной формой осуществления человека, пробуждается на том этапе, когда культура подвержена самовырождению. Результаты культурного развития породили опасность нивелирования культурного начала в человеке. Сегодня среди философов и культурологов всё более распространяется позиция признания в современном обществе состояния «посткультуры» [1], что по сути абсурдно, исходя из имплицитной характеристики человека как существа «культурного». Культурного в смысле самоосуществляющегося через расширение своих бытийственных форм, через «преодоление себя», себя несовершенного и восполнение себя целостного, через творческое становление и раскрытие полноты своей сущности, через многообразие социально-проявленных артефактов, через расширение смыслополагания и построение, в соответствии с ним, своего «жизненного мира». Около 700 определений культуры, существующих сегодня в недрах гуманитарных наук, не достаточны для выражения всей полноты данного феномена. Явно одно: человек – существо культурное (*homo culturae*), то есть творящее «вторую природу», которая одновременно является и результатом его деятельности и необходимым условием этой деятельности. Культура – эквивокационна, то есть одновременно направлена к глубинам внутреннего единичного человека и его внешним формам общественного осуществления. Культура – основание, причина и цель человека. Утрата культуры – утрата возможности реализации «незавершённого проекта» под названием Человек. В этой связи, исследования современного состояния культуры обусловлены актуальной необходимостью обращения к данному феномену в связи с опасностью утраты смыслового стержня культурного осуществления человека, чем и обусловлена цель данной статьи в виде осмысления исторической судьбы и перспектив современной культуры.